Nytt kontrollprogram för Eskilstunaåns avrinningsområde – Underlag inför revidering och upphandling

programperiod 2028–2031 med möjlig förlängning 2032–2033

Carin Nilsson Sweco

Sammanställning av enkätsvar och vilka som svarat

Underlaget från medlemmar och myndigheter lägger grunden för revideringsarbetet och fastställer tre vägledande huvudbudskap.

01

Svarande parter

Det samlade underlaget utgörs av enkätsvar från sexton medlemmar inom recipientkontrollen samt Länsstyrelsen i Örebro län och Länsstyrelsen i Västmanlands län, vilket ger en bred förankring bland verksamhetsutövare och tillsynsmyndigheter.

02

Huvudbudskap

Enkätsvaren sammanfattas i tre centrala ledord – Kontinuitet, Utveckling och Flexibilitet – som ska vägleda den samlade recipientkontrollen under hela den kommande programperioden.

03

Framtida inriktning

Det nya programmet bör kombinera kontinuitet i långa tidsserier med utveckling av nya miljöfrågor och analyser, samt erbjuda flexibilitet för anpassning till ändrade förutsättningar, risker och resultat.

Övergripande synpunkter

Kontinuitet och tidsserier	De flesta provpunkter och parametrar föreslås vara oförändrade. Endast provpunkter som av olika anledningar bedöms som olämpliga har flyttats. Två har flyttats under nuvarande period och ytterligare en föreslås flyttas. Två sjöar högt upp i systemet, Ölen och Östra Laxsjön föreslås utgå. Ett antal bottenfaunastationer föreslås utgå och en kiselalgsstation föreslås läggas till.
Geografisk täckning	Ytterligare en station förslås i Hjälmaren - Södra Hjälmaren Ytterligare två biflöden norr om Hjälmaren samt Hjälmare kanal föreslås läggas till.
Tydlig struktur rapportering och uppföljning	Rapportering och uppföljning föreslås inte ingå i kontrollprogrammet utan istället preciseras vid upphandling av utförandet.
Effektiv samordning	Undvika överlapp med annan provtagning, men inte fått in konkreta synpunkter avseende detta. Viss justering av provpunkter för samordning. Samordning med länsstyrelserna pågår. Osäkert avseende den nationella övervakningen ännu. Har tagit hänsyn till det förslag som finns.

Önskemål om utveckling av programmet

Nya miljöfrågor	Undersökning av PFAS, läkemedel, bekämpningsmedel och miljögifter i biota har efterfrågats av medlemmar samt länsstyrelser.	PFAS, läkemedel, bekämpningsmedel och miljögifter i biota har lagts till.
Fler typer av miljöpåverkan	Mätning av flöden och temperatur, biologiska undersökningar har efterfrågats.	Flöden: Regleringföretag är inte medlemmar i förbundet så flöden har inte tagits med. Temperatur: Mäts vid alla provtillfällen om utökning bör det ske genom kontinuerlig loggning. Biologi: Programmet innehåller mycket biologi. Inte lagt till fisk då det främst är en hydromorfologisk parameter.
Differentierad frekvens	Provtagningsfrekvensen bör anpassas mer dynamiskt utifrån faktisk risk, belastning och uppnådda resultat.	Endast smärre justeringar av frekvens, en lokal kiselalger från vartannat till vart tredje år. Parametrar och undersökningar kan läggas in som optioner.

Geografisk revidering vattenkemi vattendrag

- Tre vattendragspunkter norr om Hjälmaren har lagts till
- Metallanalyser har lagts till i Kumlaån samt tagits bort från en station i Svartån

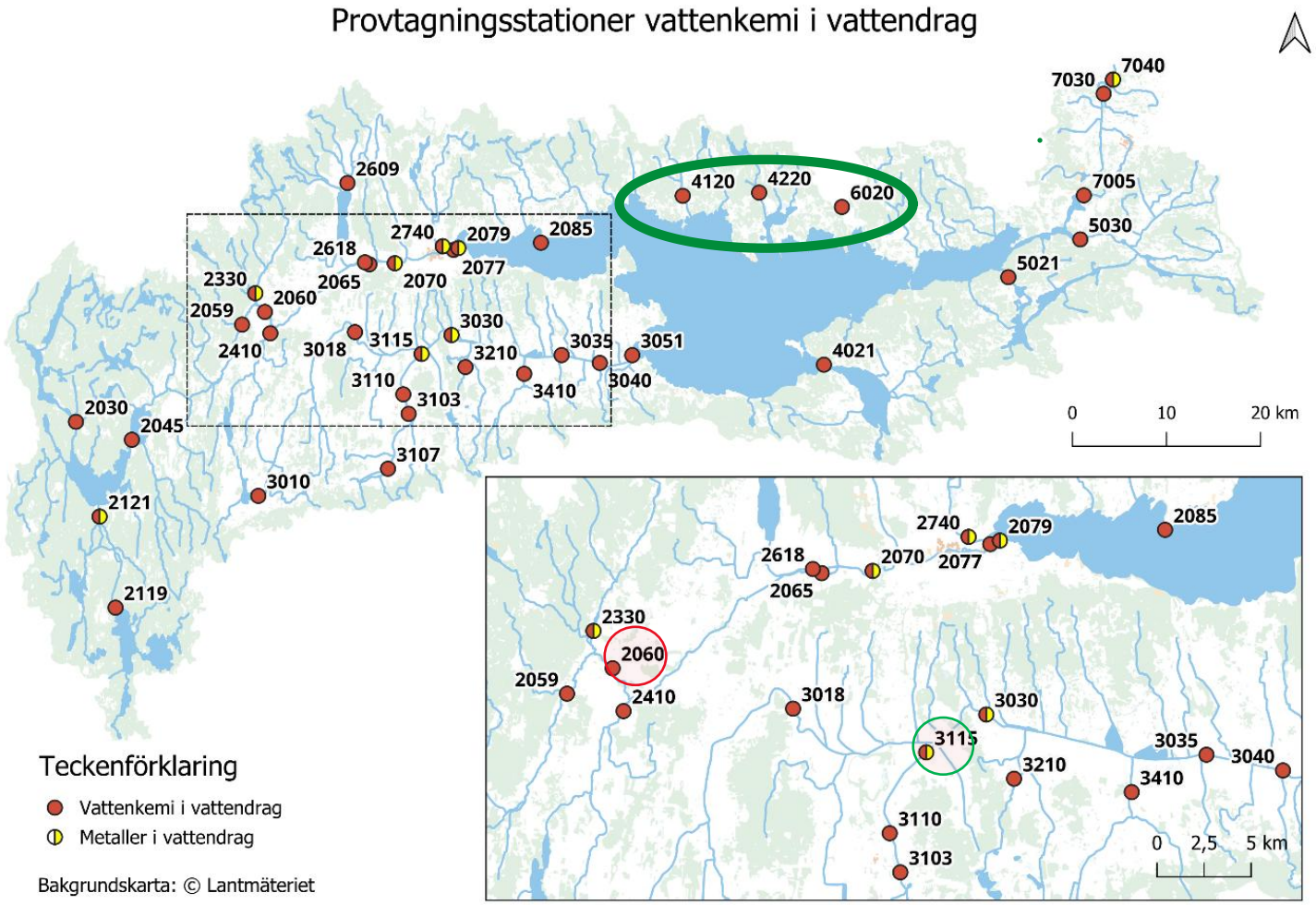

SWECO

Geografisk revidering vattenkemi sjöar

- Två sjöar: Ölen och Östra Laxsjön högt upp i systemet har tagit bort.
- En provpunkt i Södra Hjälmaren (9035) har lagts till.

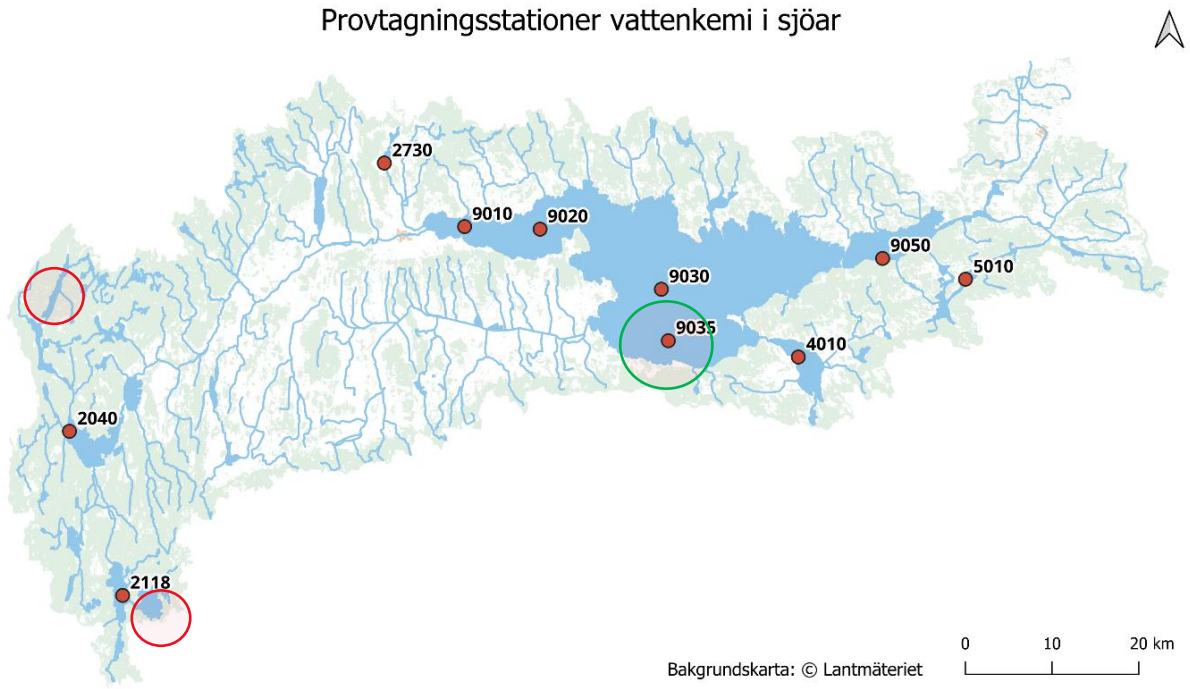

Biologisk provtagning i vattendrag -optimering av resurser

- **Ny provpunkt för kiselalger:** Station 2070 Svartån Karlslund tillkommer som ny station i övervakningsnätet för att stärka den biologiska kontrollen.
- **Reviderad undersökningsfrekvens:** Provtagningen av kiselalger vid station 7030 Eskilstunaån nedströms avloppsverket ändras från provtagning vartannat till vart tredje år.
- **Bottenfauna i vattendrag:** Stationerna 2030, 2119, 7010 och 7041 utgår från kontrollen av bottenfauna i rinnande vatten då de bedöms som mindre lämpliga provplatser för sparkprovtagning.

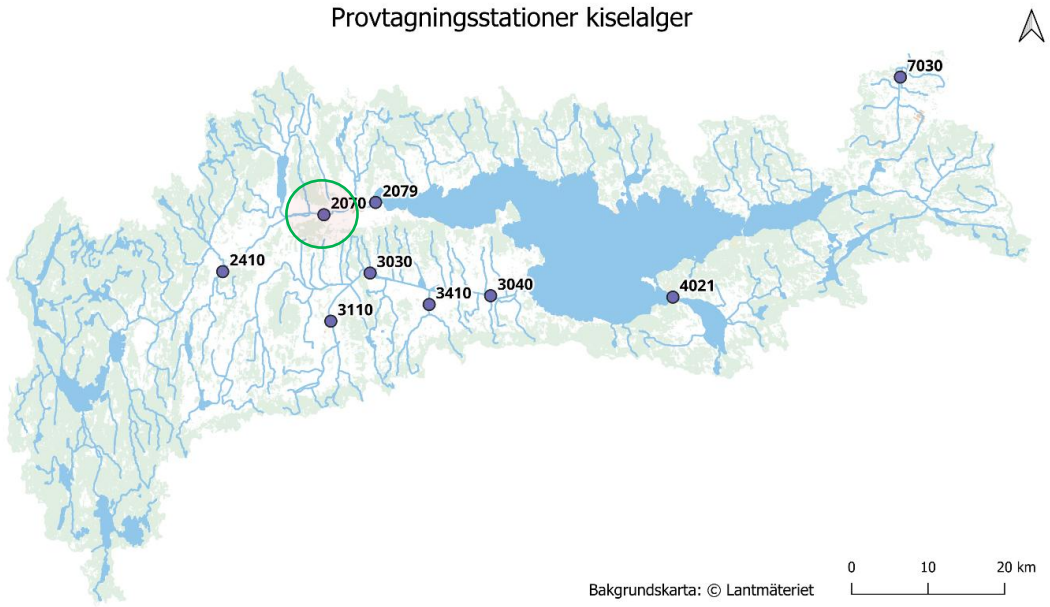

SWECO

Biologiska undersökningar i sjöar

- **Ny provpunkt för växtplankton och bottenfauna i Hjälmaren:**

Station 9035 Södra Hjälmaren

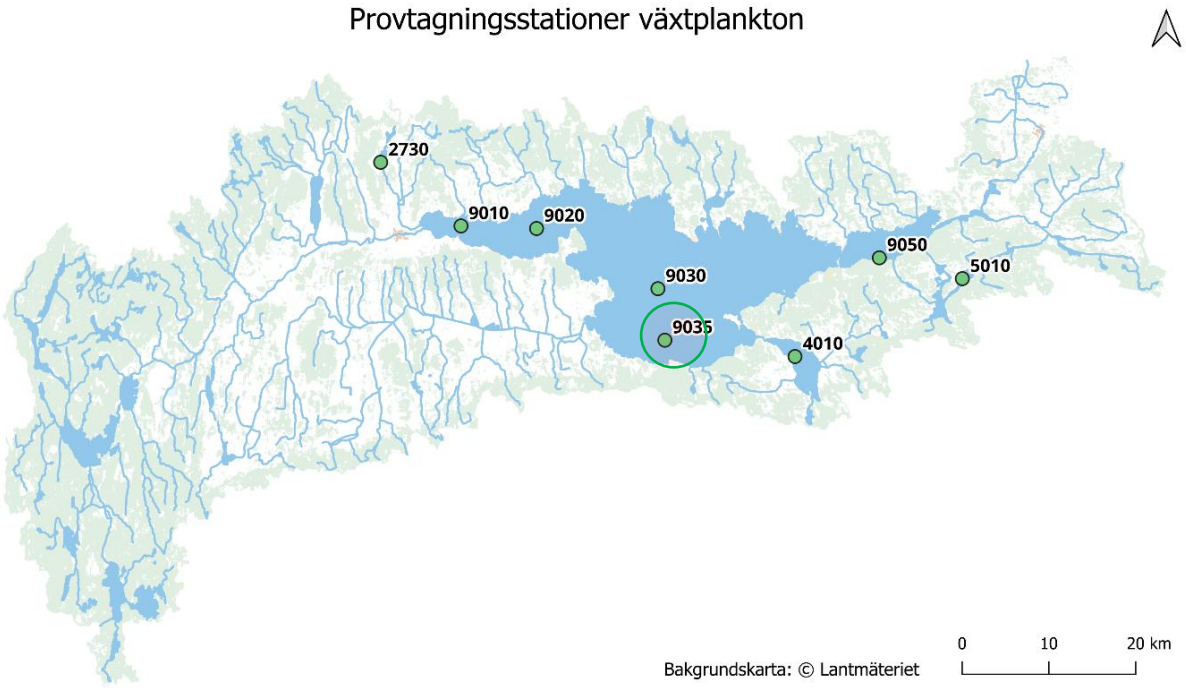

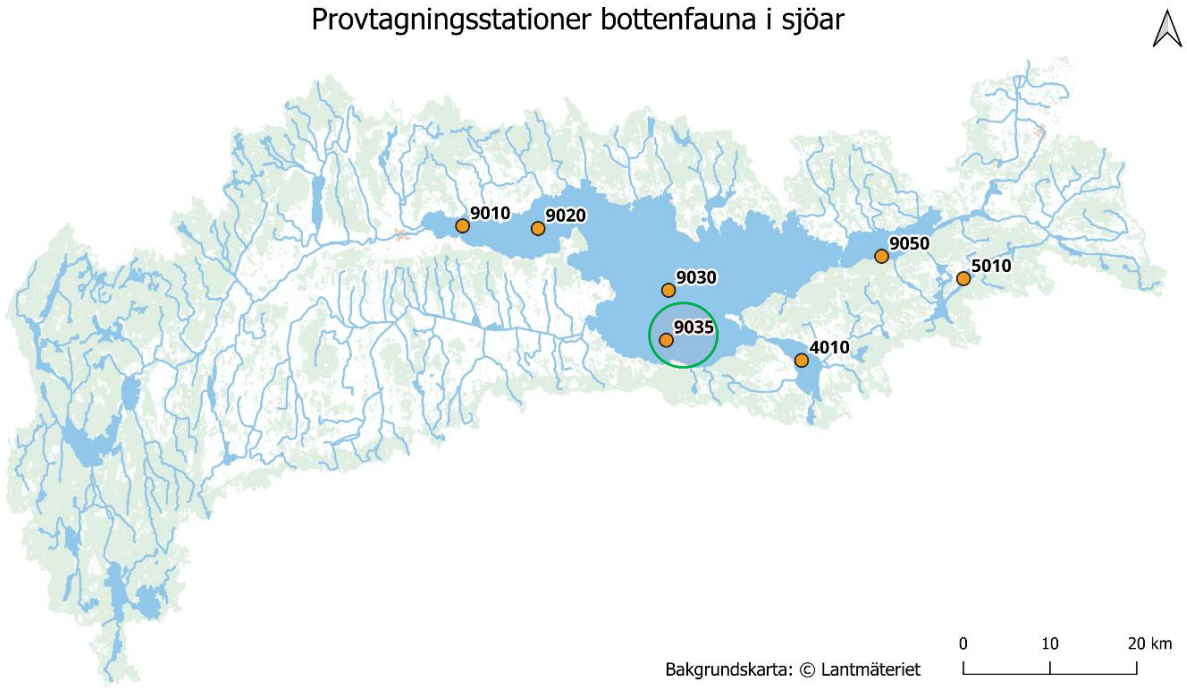

Källa: Kontrollprogram Eskilstunaån 2028-2031_1.1

Nya behov av parametrar och analyser

Kontrollen utökas med analys av PFAS25 enligt EU-direktiv 2026/805 och TBT i vattenkemi.
(OBS 3035 och 3051 saknas felaktigt i tabellen i remissen av kontrollprogrammet)

Id-nr	Provplatsnamn	Frekvens	PFAS25	TBT
2065	Svartån Källtorp	2ggr/år	x	
2079	Svartån nedströms Skebäck	2ggr/år	x	x
3035	Täljeån vid Tybblebron	2ggr/år	x	
3051	Täljeåns utfl i Storhjälmaren	2ggr/år	x	
7040	Eskilstunaån nedstr. Torshälla	2ggr/år	x	x

Källa: Kontrollprogram Eskilstunaån 2028-2031_1.1

Bekämpningsmedel och läkemedel

Justeringar av metallanalyser samt förslag till provtagning av bekämpningsmedel och läkemedel vid utvalda stationer två gånger per år. Stationer för bekämpningsmedel huvudsakligen i jordbruksområden och stationer för läkemedel främst nedströms ARV. Eventuellt lägga in som option vid upphandling.

Id-nr	Provplatsnamn	Frekvens	Bekämpningsmedel	Läkemedel
2070	Svartån Karlslund	2ggr/år	X	X
2079	Svartån nedströms Skebäck	2ggr/år	X	X
2121	Laxån vid Ågrena	2ggr/år		X
2410	Lillån från Logsjön vid Knista	2ggr/år	X	X
3040	Kvismare kanal vid Odensbacken	2ggr/år	X	X
3115	Kumlaån vid Mosjön	2ggr/år	X	X
7030	Eskilstunaån nedstr. Avloppsverket	2ggr/år		X
7040	Eskilstunaån nedstr. Torshälla	2ggr/år		X

Källa: Kontrollprogram Eskilstunaån 2028-2031_1.1

PFAS i Biota

PFAS25 i biota enligt EU-direktiv 2026/805, med provtagning av abborre vart 5:e år vid utvalda stationer. I andra hand annan fisk i tredje hand mollusker eller andra evertebrater. Undersöka möjligheten att få fisk från Hjälmaren från yrkesfiskare. Eftersom fisk rör sig kommer analysen att enbart representera stationen utan ett större område.

Id-nr	Provplatsnamn	Frekvens	PFAS25	Kommentar
2079	Svartån nedströms Skebäck	vart 5:e år	x	
3040	Kvismare kanal vid Odensbacken	vart 5:e år	x	
7040	Eskilstunaån nedstr. Torshälla	vart 5:e år	x	
9010	Hemfjärden	vart 5:e år	x	
9020	Mellanfjärden	vart 5:e år	x	Eventuellt flytta station till 9035 Södra Hjälmaren
9030	Storhjälmaren	vart 5:e år	x	

Källa: Kontrollprogram Eskilstunaån 2028-2031_1.1

Transportberäkningar

- Precisera att beräkning skall göras utifrån dygnsmedelflöden (saknas i remissen)
- Transportberäkning skall även göras för två tillflöden från norr (nya stationer för vattenkemi)

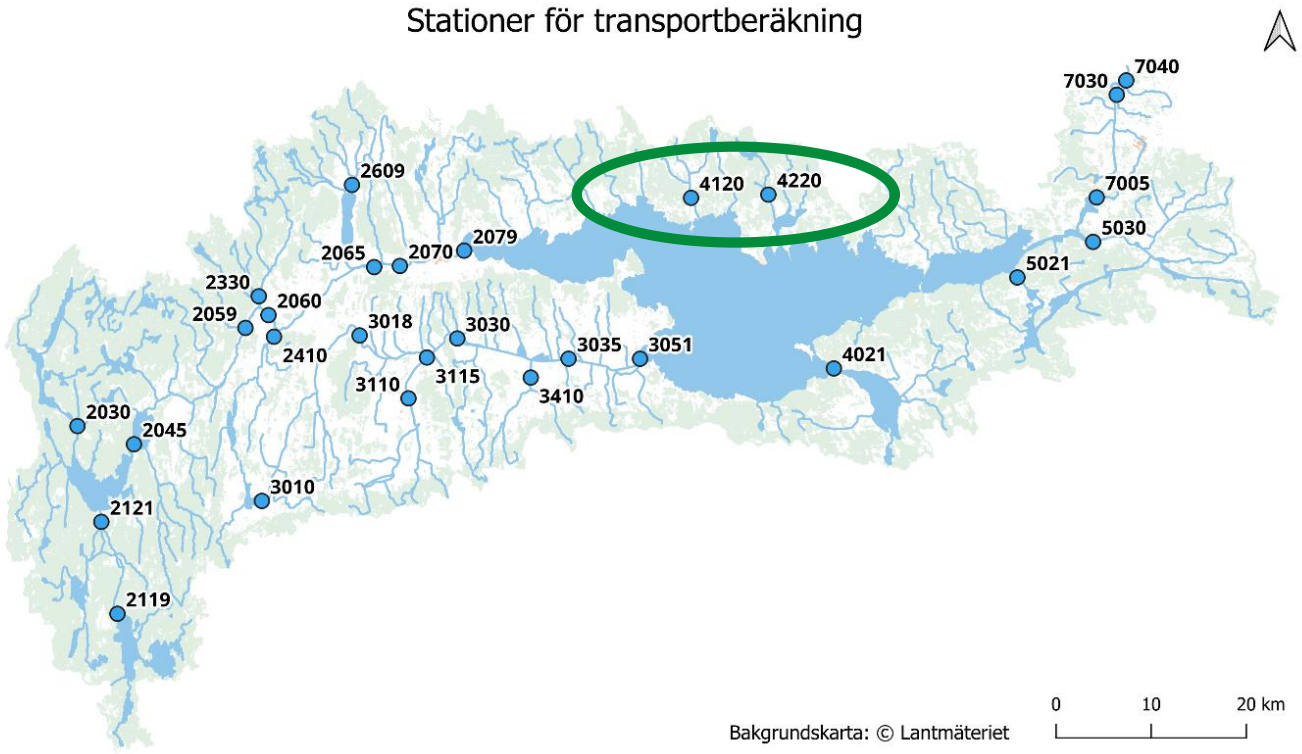

Prioritering inför upphandling med grundprogram, riktade kompletteringar och optioner

01

Grundprogram och upphandlingsstruktur

Den samordnade recipientkontrollen upphandlas med ett gemensamt grundprogram som säkerställer kontinuitet i övervakningen, tydlig ansvarsfördelning samt kostnadseffektiv samordning för samtliga deltagande medlemmar i avrinningsområdet.

02

Optioner för ytterligare provpunkter

Vid upphandling av den samordnade recipientkontrollen finns möjlighet att lägga till specifika provpunkter utifrån lokala behov och verksamheters kontrollkrav, däribland recipienten till Örebro flygplats samt stationer i norra delen av Storhjälmaren.

03

Riktade kompletteringar av analysparametrar

Avtalet omfattar valbara optioner för medlemmar att utöka kontrollen med särskilda analysparametrar vid identifierad risk, exempelvis miljögifter och organiska ämnen som PFAS, PAH, BOD7 eller CODCr.

Hänsyn har tagits till planerad nationell miljöövervakning i Hjälmaren
Förslag enligt Stina Lindqvist

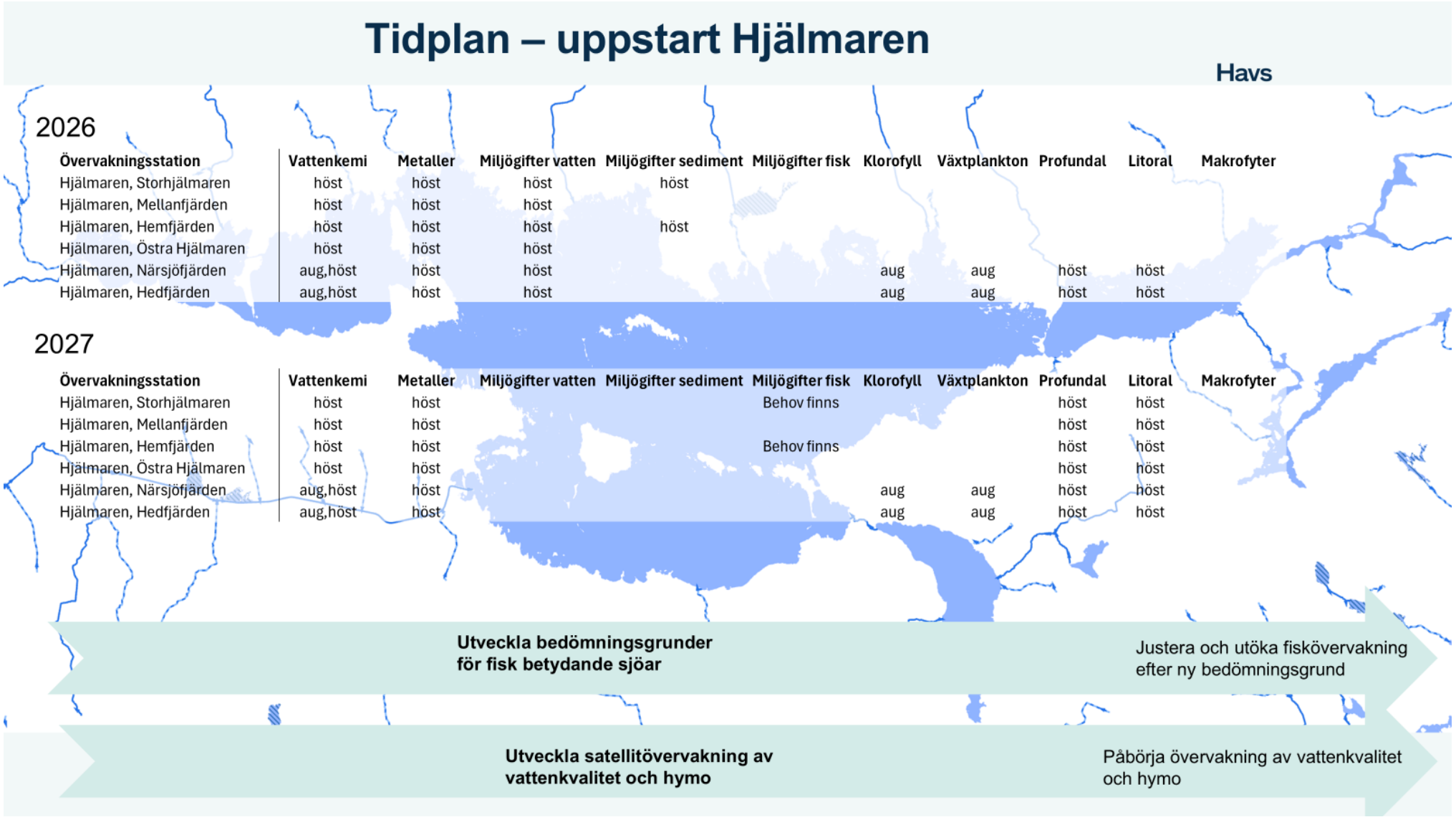

SWECO

Flexibilitet

Flexibilitet erhålls genom att lägga in optioner i upphandlingen för att möjliggöra att komplettering och anpassning provtagningen

- Nya undersökningar kan läggas som optioner för att ge ekonomisk flexibilitet
- Styckpris på olika analyspaket kan efterfrågas
- Medlemmar kan bekosta provtagning av extra provpunkter eller analysparametrar via förbundet

Utvärdering och rapportering

Kvarstår att formulera hur resultatet skall utvärderas och redovisas

- Löpande rapportering
- Årsvis rapportering
- Utvärdering av tidsserier
- Resultatet kan jämföras med tidigare resultat i provpunkten, olika typer av gräns-och riktvärden samt miljökvalitetsnormer (gränsvärde för god status)

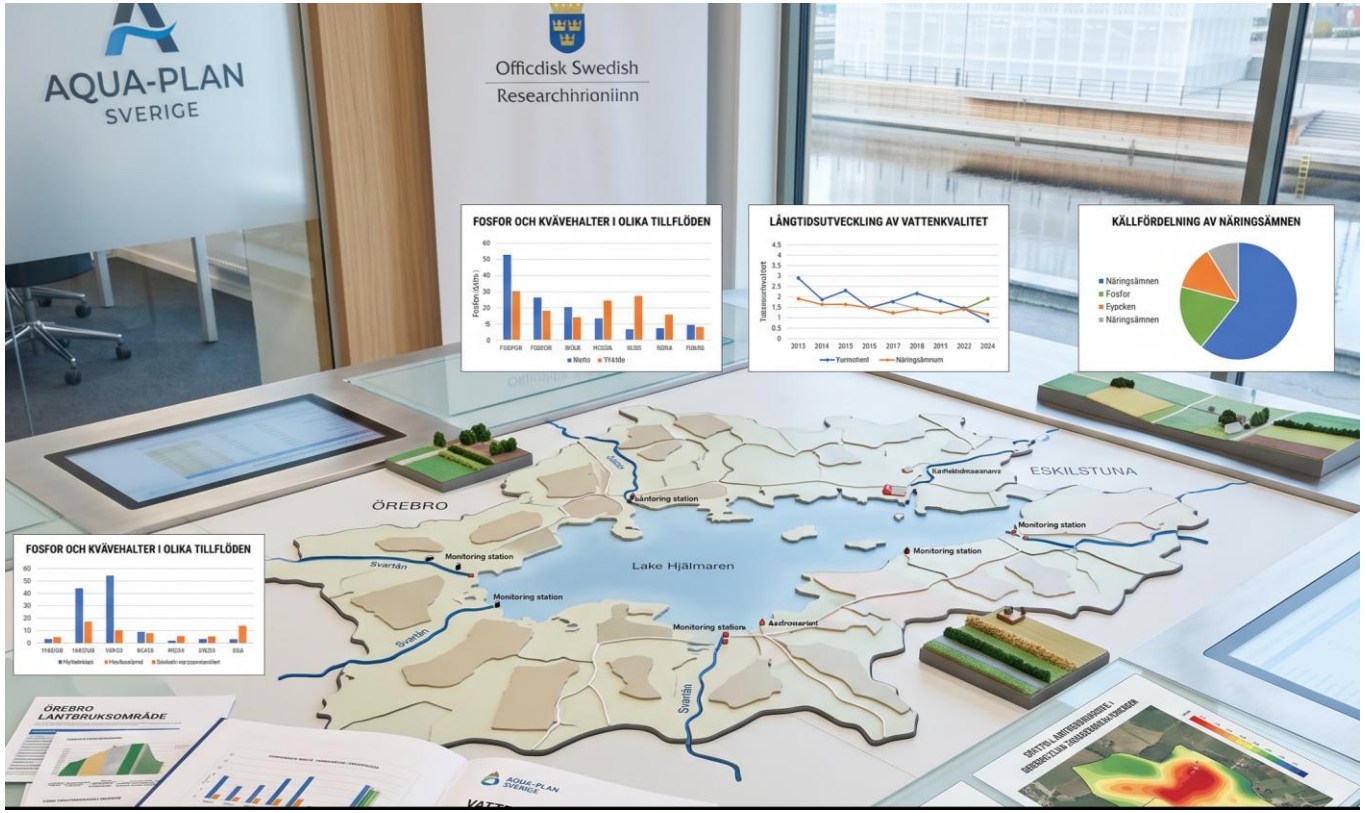

Sammanfattning

.

- Programmet säkrar långa tidsserier och behåller relevanta provpunkter
- Kontrollen utvecklas för nya miljöfrågor (miljögifter)
- Förbättrad geografisk täckning.

Fortsatt arbete och beslutspunkter

Konkreta beslutspunkter och processteg inför fastställande och upphandling av recipientkontrollen.

1. **Fastställande av grundprogrammet**
2. **Ställningstagande till utökade analyser**
3. **Strukturering av anbud och optioner**
4. **Upphandling av ny konsult**

- Fastställande av grundprogrammet: Förbundet beslutar om den reviderade strukturen med uppdaterade provpunkter i sjöar och vattendrag samt fastställd metodik för biologi och transportberäkningar.
- Ställningstagande till utökade analyser: Beslut fattas om omfattningen av provtagning för organiska miljögifter, särskilt avseende bekämpningsmedel och läkemedelsrester i prioriterade vattenförekomster.
- Strukturering av anbud och optioner: Förfrågningsunderlaget färdigställs med tydliga optionsklausuler för kompletterande parametrar och mätpunkter för att säkerställa flexibilitet under avtalsperioden.
- Upphandling: Upphandling av ny konsult för utförande inklusive eventuella optioner.